

DEN NYA REVOLUTIONEN

I SOVJETRYSSLAND

Av VISITOR

DE MEDDELANDEN, som under de senaste månaderna med jämna mellanrum dykt upp i svenska pressen angående genomgripande förändringar i Sovjetryssland och som kulminerat med underrättelsen om planerna att införa ett parlamentariskt styrelsesätt, sakna ingalunda underlag i verkligheten. Den utveckling, Sovjetryssland genomgått under sista halvåret 1935 och intill nu och som långt ifrån ännu är avslutad, är så betydande, att den i vikt endast kan jämföras med den revolution, som gav kommunismen fast fot i Ryssland. Det är en helt ny etapp i den stora rådsrepublikens tillvaro, som närmast betyder ett steg tillbaka, ett steg till höger, om man så vill, trots alla försäkringar från officiellt ryskt håll om att det hela »endast är en följdriktig *utveckling* av kommunismen».

Det har därför sitt stora intresse att se litet närmare på de yttre, synbara följderna av denna omsvängning i Sovjets politik och de åtgärder, som i samband med denna vidtagits på skilda områden.

Det ryska näringslivets allmänna uppsving under det senaste året och framför allt under det senaste halvåret är ett faktum. Butikerna i Moskva och Leningrad äro fyllda av varor av skiftande slag, visserligen fortfarande till priser, vilka icke kunna anses stå i proportion till inkomsttagarnas löner. Men varorna finnas och kunna köpas utan inskränkningar i fråga om kvantitet. Avskaffandet av livsmedelskortet för någon tid sedan medförde en snabb uppblomstring av handeln. Enligt rysk uppfattning behövdes det endast en månad för att torghandeln skulle blomstra upp och därmed stod den förhatade fria handeln i sitt flor igen. I samband härmed har lantbefolkningens köpkraft ökats, den inhemska industrien har fått bättre avsättningsmöjligheter och det allmänna välståndet har stigit. Något som även bidrager till att ge ett rent yttre intryck av ökat välstånd är regeringens ändrade inställning till — klädedräkten. Det gäller inte längre att se proletär ut. Tvärtom bör man i görligaste mån eftersträva att åtminstone vara

snyggt klädd, även om man icke är i stånd att prestera någon särskild elegans. Kvinnorna anbefallas att klä sig efter senaste statliga modejournal, i vilken man icke behöver anstränga sig för att finna inflytande direkt från de stora ateljéerna i Paris. En person, som nu på gatan uppträder i en elegant päls, riskerar icke längre att stämplas som bourgeois, så vida man icke i stillhet mumlar något om sovjet-bourgeois, ett uttryck, som i anledning av den senaste tidens händelser mer och mer vinner terräng och om vars innebörd man icke behöver misstaga sig.

Den västerländske pessimisten säger kanske, att detta uppsving endast gäller de större centra, där det gäller att visa landets bästa sidor för den utländske turist. Ett visst berättigande ligger i ett sådant omdöme, men förbättringen är avgjort märkbar även i landets mera avlägsna delar.

På varudistributionen kunna alltjämt stora anmärkningar göras. Efter kortens avskaffande ha visserligen de stora livsmedelsköerna minskats och i några fall försvunnit, men man ser fortfarande köer vid t. ex. en tidningskiosk eller en pappershandel, beroende på att det finns för få försäljningsställen och för få expediter.

Innevarande års skörd har varit god, vilket naturligtvis bidrager till det förbättrade allmäntillståndet. Längs de viktigare järnvägs-linjerna i brödsädesområdena ha uppförts nya silostorn, där säden väl tillvaratages, men samtidigt kan man se det vansinnigaste slöseri, då skörden ligger ute i stora högar på bara marken, täckt endast nödortfigt med presenningar.

Avskaffandet av brödkorten har medfört att industriarbetarnas privilegierade ställning har försvunnit. De hade tidigare möjlighet att erhålla både större och bättre kvantum bröd än övriga samhällsgrupper, naturligtvis med undantag av verkliga partiarbetare. För att kompensera detta ha priserna på bröd, socker och andra födoämnen sänkts avsevärt, dock ej i full proportion till de fördelar, arbetarna tidigare hade på sina brödkort. Beträffande livsmedel i »överflödsklassen» gäller inte denna sänkning. Antagligen avser man härigenom att egga arbetarna till bättre prestationer och därmed högre lön för att de så skola komma i bättre åtnjutande av dessa fördelar.

Från den 1 februari 1936 (officiellt 1 jan.) äro alla de s. k. Torgsinbutikerna stängda. I dessa kunde man för utländsk valuta erhålla en del varor, som saknades i allmänna handeln, och framför allt kunde man erhålla bättre kvalitéer. Här såldes bl. a. ryska export-

varor, som bekant av helt annan kvalité än vad fabrikena släppa ut i den inhemska marknaden. Ville en rysk arbetare t. ex. erhålla en bättre cigarrettsort, hade han att vända sig till Torgsin och där betala dem med utländsk valuta, som han oftast fick skaffa på den s. k. Svarta börsen till en fantastisk kurs. Stängandet av Torgsin-butikerna innebär, att man på högre ort anser att det allmänna läget förbättrats därhän att det inte längre behövs någon gradering av varor och — köpare. Det kan knappast innebära att man inte längre har behov av utländsk valuta. Så optimistiska torde icke ens de ledande själva vara. Stängandet av Torgsin-butikerna och införandet av en helt ny kurs för pappersrubeln har medfört stora svårigheter för de utlänningar, som äro bosatta i SSSR, framför allt för legationerna och konsulaten, då priserna därigenom drivits i höjden utan like.

Priserna i Torgsin-butikerna voro avpassade till pappersrubeln efter en helt annan kurs än vad Gosbank, »Statsbanken», förde. Exempelvis kan anföras att decemberkursen för ett engelskt pund var 5,65 pappersrubel, vilket den utlänning, som hade oförståndet att växla till sig, måste betala. En bärare på en järnvägsstation betalas med 1—2 rubel pr kolli — var och en kan sedan förstå vad pappersrubeln är värd. Ett faktum var att pappersrubeln långa tider kunde erhållas på den s. k. Svarta börsen för c:a 10 öre, medan statsbankens officiella kurs låg omkring 3,50 kr. Sovjetmyndigheterna voro visst icke omedvetna om detta förhållande. Det jobbades friskt i valuta med centraler framför allt i de baltiska randstaterna. Den 11 januari 1936 infördes en helt ny valutaordning, enligt vilken utländsk valuta ej längre mottogs som betalningsmedel. Åtgärden åsyftade närmast att avstyra spekulationen men är samtidigt att anse som ett steg på vägen till att stabilisera sovjetvalutan. I stället fastställdes en pappersrubel = 3 francs eller i sv. mynt 78 öre. Detta innebär, att Torgsin-butikernas klientel plötsligen fann sig nödsakat att göra sina inköp i de butiker, som sålde för pappersrubel och betala 78 öre för en rubel, vars köpkraft icke överstiger 10 öre. En kraftig prissänkning är emellertid utlovad, dess genomförande låter dock än så länge vänta på sig. Ryktena om att rubelns värde skulle nedskrivas och om att ett nytt myntslag skulle införas ha officiellt dementerats.

Det kaos, som alltid under den nya regimen utmärkt de ryska järnvägarna, har i någon mån lättats, framför allt sedan Kaganovitj blivit järnvägsdiktator. Det kunde icke i längden tilltala den

Rysk humor. »Karikatyrerna förändras.» Till vänster (1933): »Har du köpt det där? — Nej, jag har 'kommit över det'!» Till höger (1935): »Har du 'kommit över' det där? — Nej, jag har köpt det!» Avser att illustrera det allmänt förbättrade läget. [Ur skämttidningen »Krokodil», decemberhäftet 1935.]

högsta arméledningen att dess i övrigt framgångsrika arbete på armén skulle hindras av att kommunikationsmedlen voro urusla, och därför har också deras kritik tagits ad notam. Fortfarande kunna dock endast de sträckor, som förbinda Sovjetunionen med Europa, någorlunda tillgodose en trafik av ordinärt europeiskt mått. Medelhastigheten är genomgående mycket låg, så t. ex. på transkaspiska banan knappast mer än 15 km. i timmen. Den rullande materialen är också till största delen under all kritik, trots att stötarbetarna arbeta under högtryck för att förbättra densamma. Ett krig nu skulle vara synnerligen olämpligt för Sovjetryssland även ur den synpunkten, att järnvägarna ännu icke äro mogna att stå till förbindelseväsendets tjänst. Biljettransonering är genomförd, detta närmast till följd av den inskränkning persontrafiken blivit utsatt för till förmån för godstrafiken. I vanliga fall är det fyra à fem dagars väntetid för att erhålla biljetter och det är endast två statliga institutioner, som kunna leverera biljetter utan väntetid: Intourist och GPU. Den förra förser alla utlänningar med biljetter, åtminstone alla den når, och det är väl ytterst få som icke nås av den statliga resebyråns armar. GPU (numera

kallad NKVD. Inrikeskommissariatet, Narodnyj kommissariat vnutrennych djeł) har alltid biljetter reserverade för sin polisverksamhet, av ganska lättförklarliga skäl.

Inskränkningen av persontrafiken på järnvägarna till ett minimum och utökandet av godstrafiken i allt högre skala beror på den ökade produktionen och den allmänna rekordhungen. Stötbrigadsystemet och det järnhårda genomförandet av de enligt planen fastställda arbetsprestationerna — här talas aldrig om de fantastiska människoeffren i detta slavarbetets tjänst utan endast om kalla siffror — har medfört denna utveckling, och därmed äro vi inne på den mest uppmärksamade företeelsen i våra dagars SSSR, den s. k. Stachanovrörelsen (Stachánov).

Stachanovrörelsen, som har sitt namn efter den »partilöse» gruvarbetaren Stachanov, är en ny rekordrörelse, som kompletterar stötbrigadernas verksamhet. Genom ett väl genomfört belöningsystem och inte minst genom höjda löner drivas arbetsprestationerna upp till det otroliga. Stachanovarbetarna kunna komma upp i löner på ett par tusen rubel i månaden mot den ordinäre arbetarens 150—300. De kunna erhålla en automobil eller en turistresa genom hela Sovjetunionen — men icke till utlandet. De hyllas som en Sovjetunionens hjälte, deras porträtt synas i alla tidningar, de erhålla Leninorden och andra högre utmärkelser och de ställas upp som exempel för andra arbetare. Partiets ledare se i dem den jätte-reservoir av arbetskraft, som långa tider legat förborgad i Sovjetunionens arbetarmassor och som först nu genom Stachanov och hans kamraters exempel kommit fram i ljuset. Den visar kort sagt inte endast att den innevarande femårsplanen kan genomföras på rekordtid, utan även att Sovjetunionen skall slå hela världen med häpnad i fråga om uppbyggandet av den s. k. socialistiska samhället.

I fråga om den goda och ädla idén är naturligtvis icke, liksom i fråga om så mycket annat ryskt, något ont att säga. Det är säkerligen icke det sista skriket i fråga om att hävda sin egen förmåga att piska fram arbete. Men Stachanovrörelsens resultat ha icke vunnits utan missljud i det egna lägret.

Ett starkt motstånd mot Stachanovrörelsen har mötts från arbetarna själva. Stötarbetarnas prestationer ha gjorts till normer för arbetet. Nu frukta de ännu större höjning av dessa normer. Genom de jättelika inkomster, Stachanovarbetarna komma i åtnjutande av, vidgås samtidigt klyftan mellan de högre betalda arbetarna

och de i lägsta löneklassen så pass, att den närmaste framtiden säkerligen kommer att framvisa uppkomsten av ett nytt industriarbetarproletariat i »proletärstaten». Till och med ryssar tillhörande partiet och med hög ställning uttrycker sina farhågor för Stachanovrörelsens verkan i denna riktning.

Vidare förrycker Stachanovrörelsen i många fall det planmässiga arbetet i fabriker. En grupp arbetare överenskomma att bilda en Stachanovbrigad och åstadkommer i sin fabrik ett temporärt arbetsrekord, som förvrider fabriken jämn arbetstakt.

Motstånd mot Stachanovrörelsen kommer alltså både från arbetarnas och från arbetsledningens sida. Detta stämplas emellertid som en förbrytelse av grävsta mått. I det tal, som Zjdanov höll den 16 nov. 1935 (tryckt med titel: Stachanovtsy — nastojastjie bolsjeviki proizvodstva = »Stachanovarbetarna, de verkliga bolsjevikerna inom produktionen») kallas de för opportunistiska, konservativa element (!), ett yttrande som kan ses som bakgrund till den fullständiga omläggningen av författningen i Ryssland, vilken utan tvivel inom kort kommer att genomföras men om vars innebörd vi än så länge sakna tillförlitliga uppgifter.

Stachanovrörelsen kan på arbetsområdet anses vara en upptakt till den allmänna omläggning av produktionssystemet, som blir en nödvändig följd av den nuvarande regimens förändrade politik. Det återstår att se, om allt kan genomföras utan friktioner. Möjligheten av en revolt underifrån, från de nya proletärerna, är icke utesluten och underskattas icke av höga vederbörande.

Militären, som alltid varit en privilegierad samhällsgrupp i Sovjetunionen, har i ett dekret av sept. 1935 blivit begåvad med de militära titlar, som funnos i ryska armén före revolutionen. Detta gäller titlar från löjtnant till överste. Generalstitlarna ha avskaffats och ersatts av »kommandir», kommandant, vilket ju knappast kan anses försvara reformen ur demokratisk eller proletär synpunkt. En högsta värdighet, »marskalk av Sovjetunionen», har införts för särskilt förtjänta högre officerare.

Gradbeteckningarna på uniformerna och snittet har därmed även förändrats och uniformspraken lämna inget övrigt att önska. Stämningen för införande av titlar bland officerarna själva lämnar ej heller något övrigt att önska. Jag har frågat en högre officer: »Varför tar ni då detta steg tillbaka?» och fick till svar: »Det är inget steg tillbaka, det är endast att vi anpassa oss efter internationella förhållanden, vi kan inte ha annat system än arméerna

i Frankrike, England eller Amerika.» Skillnaden är hårfin och reflexionerna göra sig själva.

Det är alltså intet tvivel om att den sista tidens utveckling inom Sovjetunionen är revolutionerande, så till vida att den tydligt visar hän mot ett förborgerligande av samhället. Det är ganska självklart att uttrycket »förborgerligande» inte tas väl upp av dem, som själva i 18 år kämpat för en ideell kommunism och nu funnit sig föranlåtna att ge efter för en t. v. måttlig socialism. Men gemene man i Sovjetunionen ser det med tacksamhet som en återgång till det gamla.

Det finns en del andra företeelser i tiden, som ytterligare bekräfta de förborgerligande tendenser, som finnas i dagens Ryssland. Jag kan inte underlåta att citera Louis Fischer i *Clarté* 11, 1935, »Bolsjevikerna äro inte rädda för borgerliga former. De håller på att stärka familjen.» Det senare är ett faktum, som pekar hän mot en ny tid, och jag kan inte heller underlåta att ställa det i motsats till ett uttalande av Alexandra Kollontaj, Sovjets minister i Stockholm (i hennes *Skrift, Semja i kommunistitjeskoe gosudarstvo, »Familjen och den kommunistiska staten, sid. 20*) av 1920: »Familjen upphör att vara nödvändig. Den behövs icke för staten därför att hemlivet icke är till något gagn för staten, den avvänder utan nytta arbetarna från viktigare, mera produktivt arbete.» Nu går det i rakt motsatta banor. Hemlivets helgd är viktig, inte minst för det uppväxande släktet, som enligt den nya ideologien inte från början får vänjas vid löslighet i familjebanden. Den nya inställningens fordringar predikas i pressen, och inte minst på teatern. Skilsmässa kan inte ordnas så enkelt som förr.

Skolväsendet har också reformerats i borgerlig riktning. Läraren har åter fått rättighet att hålla disciplin i klasserna, och det forna privilegierade självsvåldet hos skolbarnen har fått stryka på foten. Examen har införts efter gammalt mönster, likaså klassföreståndare och skolinspektörer. Som en sista nyhet på området kan nämnas införandet av uniform för barnen. Enligt dekretet skall den icke endast vara nyttig utan även klädsam. För att öka barnens glädjeämnen återinfördes till den gamla ryska julen (jan. 1936) den av kommunisterna så förhånade julgranen, och det ansågs genast närmast vara en skam att inte ha en julgran i sitt hus.

Sovjetryssland är utan tvivel på väg mot en ny tid. Det ekonomiska uppsvinget behöver emellertid inte vara av längre tids bestånd. Det fanns som bekant ett liknande under NEP-politikens

dagar. Men det allmänna tillståndet och den nu påbörjade utvecklingen vittna om att man nu äntligen på ledande håll insett att teoretisk kommunism och praktisk är två skilda saker.

Det är ännu alltför tidigt att bedöma detta nya Ryssland. Men det torde inte vara för djärvt att förutsäga att vi, med sakens nuvarande läge, i framtiden ha att räkna med ett »nationaldemokratiskt» Ryssland, ett land där den nationella tanken kommer att få större och större rum, under det att regimen kommer att präglas av en måttlig socialism. Naturligtvis är det dock uteslutet att en sådan institution som NKVD (alias GPU) skulle försvinna ur det ryska samhällslivet. Ordet »*rodina*», fosterland, har redan fått god klang och stor användning bland rådsrepublikens borgare. I samma utsträckning som nationalkänslan växer i Sovjetryssland kommer också den gamla kärleken till expansion att växa. Den imperialistiska kolonialpolitik, som redan nu drivs av Sovjet, kommer säkerligen ytterligare att uppbyggas.

Där finns emellertid två krus för den nya politiken: krigsfaran, som kan utlösas och på kort tid grundligt omvandla Rysslands och kanske Europas karta, samt Komintern, som har sin enda fasta punkt i tillvaron i Moskva. Sovjetunionen är icke Komintern — det har otaliga gånger betonats, just då det gällt små upptakter till världsrevolution. Framtiden får visa hur Sovjet skall lägga kursen mellan Seylla och Charybbis — alias världsrevolutionen å ena sidan, ett »borgerligt» Ryssland å andra.

Ett starkt »borgerligt» nationellt Ryssland är utan tvivel ännu farligare för Europa än ett halvt kaotiskt kommunistiskt.